

ALEKSANDRA FABER

**MIROVO – SREDNJI VELEBIT
OD JABLANAČKOG LIMESA DO VLAKE MARIJE TEREZIJE**

Aleksandra Faber
Vrhovec 83
HR 10000 Zagreb
tomislav.faber@zg.t-com.hr

UDK: 551(234 Velebit)
Izlaganje sa znanstvenog skupa
Ur.: 2013-11-18

Iz svoje, dijelom još i nesredene putne torbe s Velebita, kao prilog *Senjskom zborniku*, posvećenom prof. Anti Glavičiću, autorica je odabrala dokumentaciju kulturne baštine s Mirova, visoravni u srednjem Velebitu. Ovaj lokalitet je među prvima bio uključen u ekipna interdisciplinarna istraživanja kulturne i prirodne baštine Velebita, najprostranije hrvatske planine.

Gljučne riječi: Srednji Velebit, Mirovo, vlaka Marije Terezije

Uvod

U ime Gradskoga muzeja u Senju prof. Ante Glavičić je početkom 1982. godine pozvao na suradnju u zajedničkim terenskim istraživanjima Velebita, pojedine stručnjake iz znanstvenih i nastavnih institucija u Hrvatskoj koji su već ranije s tom planinom bili upoznati. Na temelju novih spoznaja taj bi interdisciplinarni tim stručnjaka mogao vlastima predložiti mjere i prijedloge za rigorozniju zaštitu ovoga jedinstvenoga priobalnoga i gorskog predjela Hrvatske.

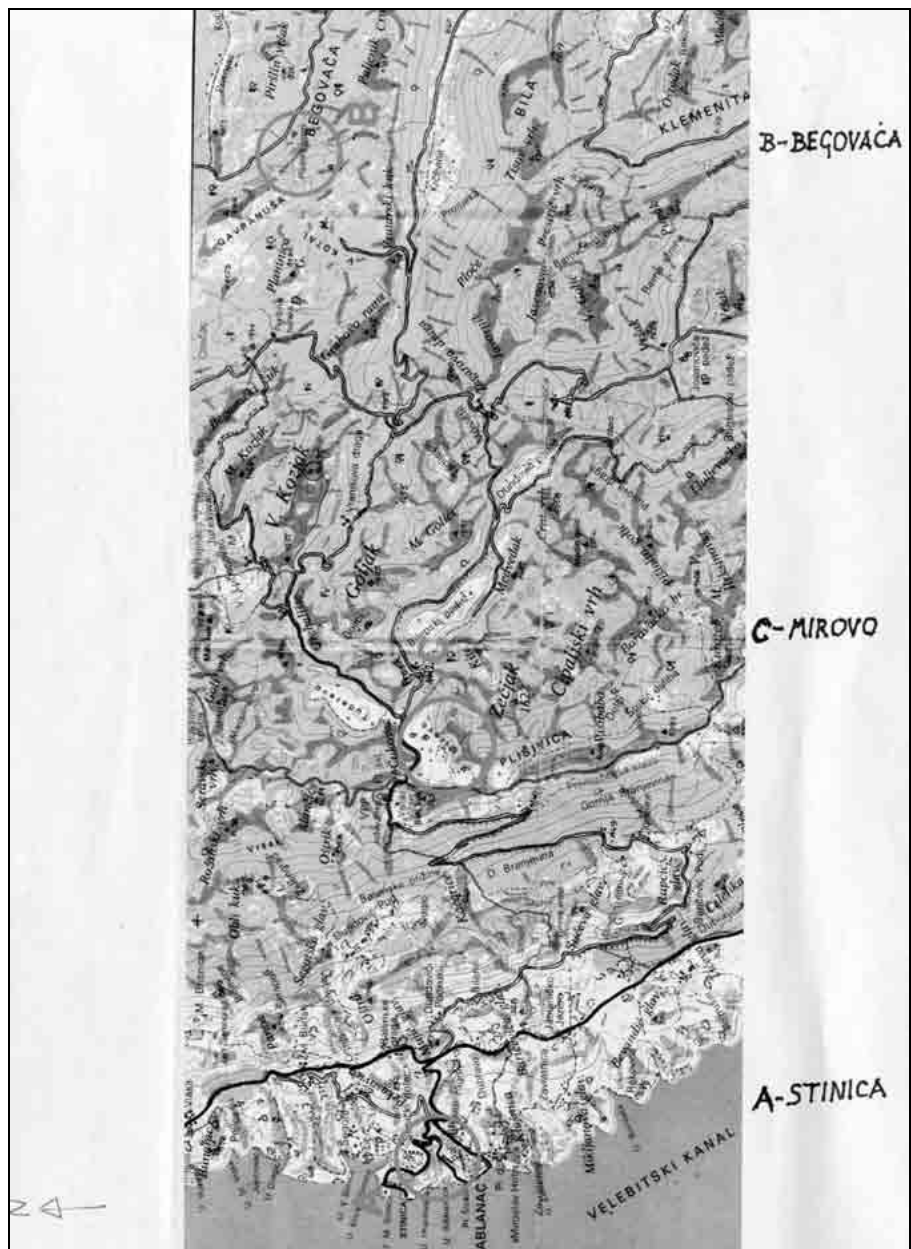
Financijska konstrukcija spomenutog projekta je bila zaista originalna. S obzirom na vrlo skromne namjenske dotacije za terenski istraživački rad u jednoj

Sl. 1. Prof. Ante Glavičić i ing. Tomislav Faber uzimaju mjere srušenoga pastirskog stana na Mirovu (foto: Aleksandra Faber, 1982.)

multidisciplinarnoj ekipi, pojedini su stručnjaci iz tima, sufinancirali boravak ekipa na terenu, i to po čudesnom ključu kolektivnih troškova: po trojicu suradnika na dan s jednom dnevnicom, bez obzira na profesorski ili studentski stalež. Također se jednakom raspodjelom noćilo na sjeniku, u planinarskom domu ili u spavaćoj vreći pod vedrim nebom. Prijevoz su osigurali pojedinci vlastitim kolima, ili je uskočila neka šumska uprava, ali uglavnom put se prevaljivao pješice. Raspored lokaliteta određivao je Ante Glavičić, a upravo je Mirovo jedno od prvih odredišta planiranoga ekipnoga rada s obzirom na dostupnost kolima i mogućnosti smještaja ekipe u kući obitelji Vukušić.

Autorica je obradila na Mirovu ruševine stanova i obora za blago, uz opskrbu pitkom vodom, a osvrnula se i na pitanje pradavnih međašnih sporova oko korištenja ispaše i pitke vode, koji su bili i epigrafski potvrđeni antičkim zapisima objelodanjenima od arheologa Josipa Brunšmida, Duje Rendića - Miočevića, Ante Glavičića i drugih.

Sl. 2. Planinarska karta – isječak sjeverni i srednji Velebit, Planinarski savez Hrvatske, 1983., izradio dipl.ing. Zlatko Smerke, 1:50000

Sl. 3. Mladi apolon – zaštićena vrsta velebitskog leptira odmara se na Antinoj ruci na Mirovu (foto: Aleksandra Faber, 1982.)

Dotaknuto je i pitanje hodočasničkoga puta do svetišta Gospe od Krasna. Taj put se povezuje i s pretpovijesnim putom transhumantnih stočara pa i trgovaca, koji se u velebitskoj povijesnoj topografiji katkada i podudaraju. Usput su snimani još posljednji tragovi vlake, šumske trase za potrebe transporta drvenih trupaca u proteklim stoljećima.

Bili su to neponovljivi boravci u Velebitu, obogaćeni mnogim novim saznanjima o današnjim i nekadašnjim uvjetima života stanovništva podređenima oštrim klimatskim prilikama i škrtim ekonomskim mogućnostima. Ipak se ovdje naseljavalo i održalo milenijima, uglavnom kroz stočarstvo i nadnicama u državnoj eksploataciji šuma.

Današnjeg žitelja u Velebitu međutim ne podržava više životna nužda odnosno bezizlazna ekonomska kriza, nego je sve više prisutan sentimentalni odnos do planine i do obiteljske tradicije. Ne može se međutim zaniijekati i jedan spekulativni pristup u održavanju ili obnovi stambenih i pastirskih objekata, u tihoj nadi za razvoj turizma, u sveobećavajućoj Europskoj zajednici.

Sl. 4. Adaptirani planinski stan na Mirovu (foto: Ante Rukavina, 1982.)

Mirovo – ljetni pašnjaci plemena Ortoplina

Visoravan Mirovo nalazi se na nadmorskoj visini od oko 1340 metara i još je do današnjih vremena ovdje uočljivo obilježje prostranoga planinskog pašnjaka, koji se od prijevoja Veliki Alan (1414 m) proteže u smjeru sjeveroistok – jugozapad u duljinu od oko 2 kilometra, dok se blago uleknuti teren po kraćoj osovini toga proplanka prati u širinu od oko 250 do 300 metara.¹

Ovaj prostrani pašnjački teren pripadao je u pretpovijesna vremena autohtonom plemenu Ortoplina čiji je plemenski centar Ortopla.² Danas se, prema arheološkim nalazima, a napose pronađenim međašnim natpisom, ovaj autohtoni centar locira na gradini kod današnje Stinice. Tu je i zaštićena luka koja svakako prednjači s lukom u Jablancu, odakle je uspostavljena današnja trajektna veza za otok Rab.

¹ S obzirom na velike oscilacije površina pošumljenoga tla u Velebitu, današnje mjere ne moraju biti mjerodavne.

² Kod Ravennata naveden naziv Ospela podudara se s lokacijom Ortope u ranijim itinerarima, usp. Ravennatis, Cosmographia IV, 22, prema M. SUIĆ, 1976.

Povezanost stanovništva otoka Raba i priobalnih Ortoplina svakako je postojala još prije rimske okupacije, i to iz ekonomskih razloga korištenja ispaše na sočnim velebitskim pašnjacima. S obzirom na malu udaljenost do otoka Raba, a uz dobru luku u Stinici, vjerojatno je i zamjena dobara, odnosno trgovina, koristila taj prijelaz s otočja sjevernog Jadrana na obalu i potom planinskim prijevojima Velebita priključila se na trgovačke putove spram Like.

Podjednako se prelijevao kulturni kontakt sa zaleđa u priobalna naselja Sjevernog primorja, potvrđen predmetima materijalne i duhovne kulture Japoda.³

Od predmeta materijalne kulture s područja Stinice spominjemo i Brunšmidov nalaz zmijolike fibule sa spiralnim diskom na nožici, datiranu u rasponu od 11. do 8. stoljeća pr. n.e.⁴

Na topografskim kartama iz prošloga stoljeća pratimo prema toponimima na Mirovu povezanost s priobalnim naseljima odnosno obiteljskim gospodarstvima što i ovdje potvrđuje tradicionalan oblik stočarske privrede, s dvostrukim domaćinstvima, zimski stalni boravak u priobalju te ljetni sezonski boravak u planini. To je nužni oblik održavanja pastirskih stanovnika u regijama s ekstremnim klimatskim prilikama, napose u odnosu na sušna ljetna razdoblja.

Lokalni dvostruki toponimi najsigurniji su dokaz o nekadašnjim oscilacijama stočarskih interesa u našem brdovitom priobalju Jadrana, koje jedino još tim putem možemo potvrditi, a mnoga druga svjedočanstva su već davno pala u zaborav. Navodimo kao primjer samo dionicu iz ovoga rada, koja obuhvaća potez Jablanac – Alan. Na malo boljoj planinarskoj karti pozabavimo se toponimima, koji se odnose na dio visoravni kao Bilensko Mirovo i gornji dio spram Alana, kao Dundović Mirovo ili Tudorovo itd. Preprodajom ili nasljeđivanjem nekretnina na Mirovu se pojavljuju pojedina domaćinstva odnosno staje s oborima pod nazivima današnjih vlasnika (poput Mršići, Baleni, Vukušići, Žace, Dragičevići). Sva ta imena nalazimo i uz more.

Uz istočni rub Bilenskog Mirova nalazi se već sasvim uz rub šume špilja nazvana Snižnica, gdje se zadržavao led sve do ljeta i njime se opskrbljivalo do početka prošloga stoljeća ugostiteljske objekte u priobalju pa čak i na Rabu. Uz stočarstvo i prodaja leda jednoj obitelji mogla je biti izvor prihoda.

Trajnih izvora pitke vode Mirovo nema, ali su stočari za potrebe svojih stada skupljali oborinske vode u plitke lokve, iskopane nekada u davnini, a

³ R. KATIČIĆ, 1968; S. ČAĆE, 1976.

⁴ Š. BATOVIĆ, 1976, 29; J. BRUNŠMID, 1901, 53-62; M. GLAVIČIĆ, 1993, 97-120; M. ZANINOVIĆ, 1980, 34-46.

iskopanu zemlju nagrnuli uz lokvu u umjetni brežuljak nazvani čardak.⁵ Prema Glavičiću, na temelju statističkih podataka prikupljenih po župama prostor sa sjeverne i južne strane Velebita bio je oko godine 1500. gusto naseljen hrvatskim stanovništvom, zajedno s velebitskim priobaljem i rubnim naseljima Like spominje se oko 150.000 stanovnika, dok se nakon turskih progona od 1550. godine nadalje taj broj drastično smanjuje na svega nekoliko tisuća stanovnika Hrvata. U napuštena sela se planski naseljavaju izbjeglice iz pokorenih istočno-balkanskih krajeva, a među inima i Vlasi kojima je kao nomadskim stočarima tlo Velebita itekako odgovaralo.

Suživotom u planini, gdje su uvjeti za preživljavanje za sve bili jednako teški (i onima koji su se održavali stoljećima i pridošlima), izgubile su se značajke etničke diferencijacije, ali je vjerska pripadnost bila jasno i glasno diferencirana i potvrđena u primitivnim sakralnim objektima katoličke i ortodoksne vjeroispovijedi te lokalnim toponimima.

Nije izumrla ni stara tradicija prava ispaše otočana na tlu podvelebitskih pašnjaka, ma koliko se bile izmjenjivale državne uprave, zakoni i granice kroz stoljeća. Rabljani su tako npr. svoja prava ispaše izvojevali i u vrijeme Rima (usp. Dolabelinu uredbu) pa i mnogo kasnije. Još 1179. godine sastaju se Rabljani i hrvatski župani u Jablancu radi sporne ispaše Rabljana na kopnu.⁶

Toponim čardak je turskoga podrijetla i često se javlja na tlu Hrvatske. Na upit pastiru s Mirova, čemu takav brežuljak služi, rečeno nam je da se s brežuljka voda prikuplja i sama se slijeva u lokvu, što se na ravnome terenu ne može postići. Osim toga pastiru dobro dođe da s vrha ima pregled nad stadom. Ovaj toponim ustalio se vjerojatno u srednjem vijeku s doseljenjem izbjeglica iz istočnih zemalja, ali ne znači da taj oblik akumulacije oborinskih voda i izgradnja umjetnoga humka, zemljanoga ili kamenoga, nije bio poznat i stočarskim plemenima u prapovijesti (kao što nam je poznato sa stepskih arheoloških lokaliteta⁷).

Dostup do Mirova je omogućen kolnim danas asfaltiranim putom koji vodi od Jadranske magistrale kao nastavak stare ceste za priobalna naselja Stinicu i Jablanac, odakle postoji trajektna veza za otok Rab. Trasa tog puta prema sjeveru, zapravo sjeveroistoku, spaja se poviše Mirova s hodočasničkim, takozvanim Jezerskim putom, koji vodi do svetišta Majke Božje od Krasna.

⁵ O turcizmima i Vlasima na Velebitu A. GLAVIČIĆ, 1987. Turci sistematski, po planu dovode u osvojene krajeve islamizirano stanovništvo, a i Vlahe, o. c. p. 16.).

⁶ M. MARKOVIĆ, 1980, 122, 125.

⁷ A. FABER, 1984, 171.

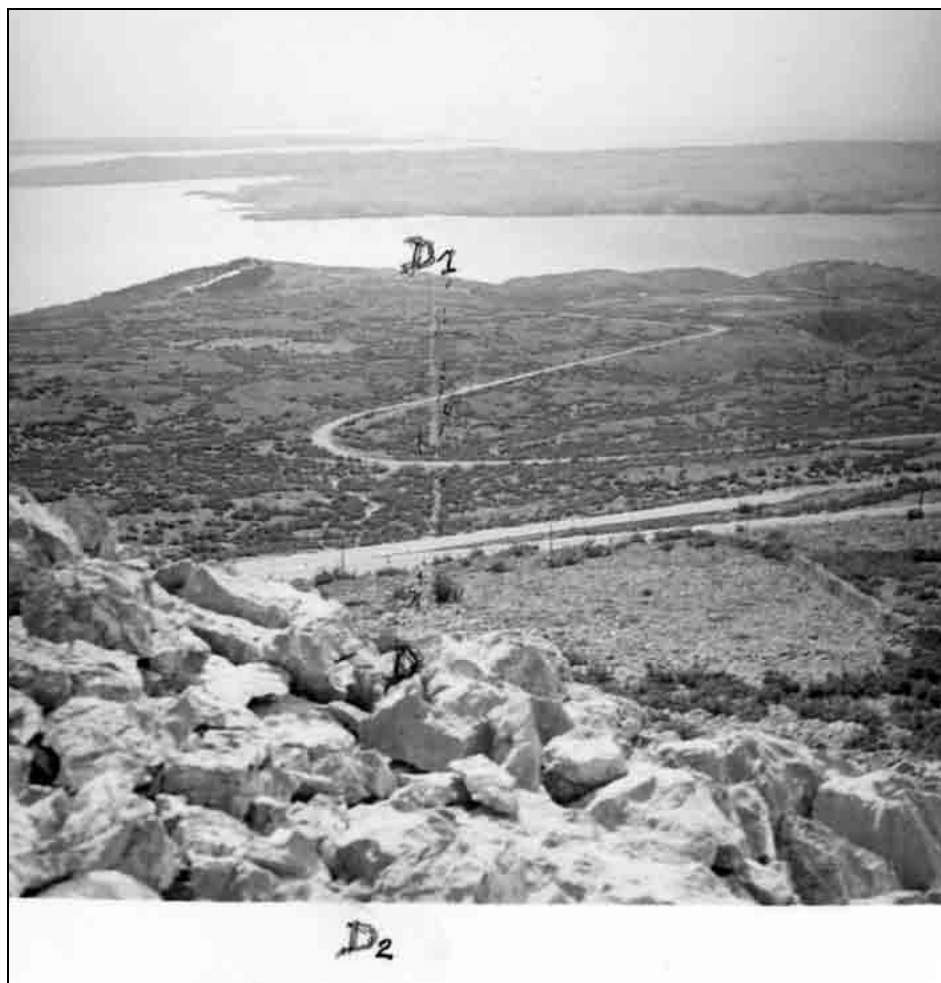

Sl. 5. Dolabelin međašni zid između Stinice i Jablanca – detalj na duljini 220 m od morske obale, širina zida oko 1,60 m (foto: Aleksandra Faber 1964.)

U pretpovijesno doba taj je dio Velebita, kako je već spomenuto, bio nastanjen "ilirskim" plemenom Ortoplina, a ti su sa susjednim plemenom, Parentinima i Becosima, dijelili ispašu na padinama Srednjeg Velebita. Učestalim sporovima radi štete koju su nanijela prolazeća stada preko graničnoga teritorija, stali su na kraj Rimljani odnosno carski namjesnik Dolabela, ukazom o izgradnji kamene međe razgraničenja. Takav je ukaz bio i pismeno potvrđen: uklesan u kamenu i lociran na vidljivome mjestu na samome početku plemenske granice, uz morsku obalu kod Stinice (Sl. 5-7a).

Natpis je otkrila oko 1967. godine Radmila Matejčić iz Pomorskog muzeja u Rijeci i prosljedila ga u obradu i objavu akademiku Duji Rendiću.⁸ Zid je vidljiv

⁸ D. RENDIĆ-MIOČEVIĆ, 1968, 63-74.

Sl. 6. Pogled prema Stinici s trasom Dolabelinog međaškog zida D1-D2
(foto: Aleksandra Faber, 1964.)

i danas kao ravna međa, iako u reduciranoj svojoj širini i visini, jer je kamen - nevezani suhozid – dobrim dijelom korišten pri gradnji novoga cestovnog priključka s magistrale do Stinice. Spomenutu suhozidnu među je detaljno snimila autorica ovoga rada 1964. g. u čitavoj duljini od preko 220 metara, znači od njegova početka na hridi između Jablanca i Stinice te sve do magistrale. Blizu odvojka priključnoga asfaltiranog puta za Stinicu, antički međašni zid je prekinut, završava zapravo s jednom suhozidnom građevinom poput bunje, koja se radi

Sl. 7a. Skica antičkog natpisa o razgraničenju posjeda između Begosa i Ortoplina nađen na početku kamene međe u Stinici, pohranjen u Gradskom muzeju Senj

ruševnosti nije mogla definirati u mjerama, ali stiče se dojam da je ovaj ruševni objekt stariji od same Dolabeline plemenske međe. Nastavak tog međašnog zida prati se u avionskom snimku još i preko magistrale ali samo nekoliko metara i gubi se pod prvim liticama, koje su činile već prirodnu među odnosno prepreku stadima radi kojih je i dolazilo do plemenskoga spora.

Natpis koji je bio uklesan na nepravilnom kamenom bloku, usađenom na početku suhozida uz obalu, Rendić čita kako slijedi u prijevodu:

Po odluci Publija Kornelija Dolabele legata
propretora postavljeni su međaši između Bega i Ortoplina.

Drugi međašni natpis kojim je također određena sporna međa odnosno pristup do izvora koji oba plemena koriste, Ortoplini i Parentini, nalazi se uklesan u stijenu kod izvora Begovače (Sl. 7b). Objavio ga je Brunšmid.⁹

⁹ J. BRUNŠMID, 1898, 174-177; usp. A. GLAVIČIĆ, 1967-68, 13.

Sl. 7b. Skica antičkog natpisa o pravima korištenja izvora kod Begovače

Prema sporazumu o utvrđenim granicama između Ortoplina i Parentina dopušta se pristup izvorima Ortoplinima pedeset koraka po duljini i jedan korak širine.

U svakom bismo slučaju napomenuli, da i današnja cesta koja poprilično logično povezuje nalazišta oba natpisa protiče dobro postavljenom trasom koja bi mogla predstavljati konkretnu plemensku među. I u nazivu nosi nekakvu poruku: to je Jezerski put do Majke Božje od Krasna a nazivaju ga i Hodočasnički put. Tangira i Mirovo, odnosno sjeveroistočno rubno područje ove udoline, odakle se otvara pogled na proplanke Tudorova i strme sjenokoše (padeži).

Na tom mjestu cesta prolazi kraj ruševina jednog vrlo starog suhozidnog objekta - crkvice, sagrađene na vrhu oko sedam metara visokoga stožastog brežuljka. Koliko smo mogli razabrati u gomili obrušenoga kamenja objekt je bio građen u neobičnim dimenzijama. Kao kroz otvoreni trijem (dimenzija 2 x 2,4 metra), koji je po svoj prilici bio natkriven suhozidnim bunjastim svodom, kako zaključujemo na temelju vrlo širokih bočnih zidova,

ulazilo se u mali apsidalni prostor polukružnoga svetišta s ostacima dviju kamenih ploča (vjerojatno ostatci oltara). Širina obodnih zidova iznosi oko 1,50 metar. Staza do te male, nazovimo kapelice, izvedena je spiralno oko brežuljka, a pri dnu tog brežuljka nalazi se lokva za napajanje stoke ili za druge svrhe. Ova se lokva također puni kišnicom što se cijedila niz obronke preko oklesanih litica jezgre brežuljka.

Spomenuti brežuljak s kapelicom bio bi treći po redu "čardak" na Mirovu. S tim razlogom smo ovome tipu umjetno nasutih brežuljaka posvetili posebnu pažnju i s obzirom na analogiju u organizaciji sezonskih pastirskih naselja odnosno obora u istočnim balkanskim zemljama.¹⁰

Ne odbacujemo mogućnost da su netom spomenuti čardaci na Mirovu odraz tradicije stepskih stočara, koji su zajedno s doseljenim Vlasima nudili usluge profesionalnih stočara sve do u naše vrijeme.

Vlaka

Kao dopunu poznavanju eksploatacije šuma u davnini, u vrijeme kada još nije bilo mehanizacije kakvu danas koristimo u šumskom gospodarstvu, najveći je problem predstavljalo izvlačenje cijelih trupaca, namijenjenih za građevinske potrebe, a pogotovo za potrebe brodogradnje. Podrazumijeva se da se posječeno stablo dopremalo uz najveću poštedu od lomova što se kod provlačenja u stjenovitom terenu nije moglo izbjeći a postojećim kolnim putovima se radi oštećivanja gornjeg sloja ceste stablo nije smjelo vući. Prijevoz dugačkih trupaca organiziran je izgradnjom posebnih trasa, vlaka, poznate već u prapovijesti kao genijalni izum priprostoga čovjeka za potrebe transporta teških tereta, npr. kamenih greda ili košara s rudačom.

Konstrukcija vlake je nalik na željezničku prugu s tom razlikom da drvo odnosno trupac, vučen zapregom (konjem, mazgom ili čak volovima pa i ljudskom snagom), klizi na poprijeko postavljenim oblicama, koje su i s jedne i s druge strane uglavljene velikim kamenom. Razmak između jedne i druge oblice podređen je duljini pojedinog trupca ili grede a ta duljina mora tijekom vuče imati tri uporišta da uvijek kontinuirano klizi u istoj razini i ne pada na

¹⁰ Prilikom boravka na znanstvenom skupu u Bugarskoj (Plovdiv 1979.) koji je bio posvećen problematici prapovijesnih tumula na Balkanu, u toku ekskurzije imali smo priliku obilaska prapovijesnih grobnih gomila, koje se ističu u stepskim ravnica prema Crnome moru. Tom smo prilikom saznali da zemljani humci na tom prostoru ne moraju biti namijenjeni samo za pokop umrlima, nego ih podižu, ili su ih u davnini podizali, i pastiri da bi brežuljak nasute zemlje poslužio kao osmatračnica za kontrolu stada u nepreglednoj ravnici.

Sl. 8. Ante Glavičić na tragovima stare Vlake na Mirovu
(foto: Ante Rukavina, 1982.)

podlogu. Vlaka mora imati i pratioca s jedene i druge strane vučenoga tereta. Usporedo s vlakom postoji sa strane ugažena pješačka staza.

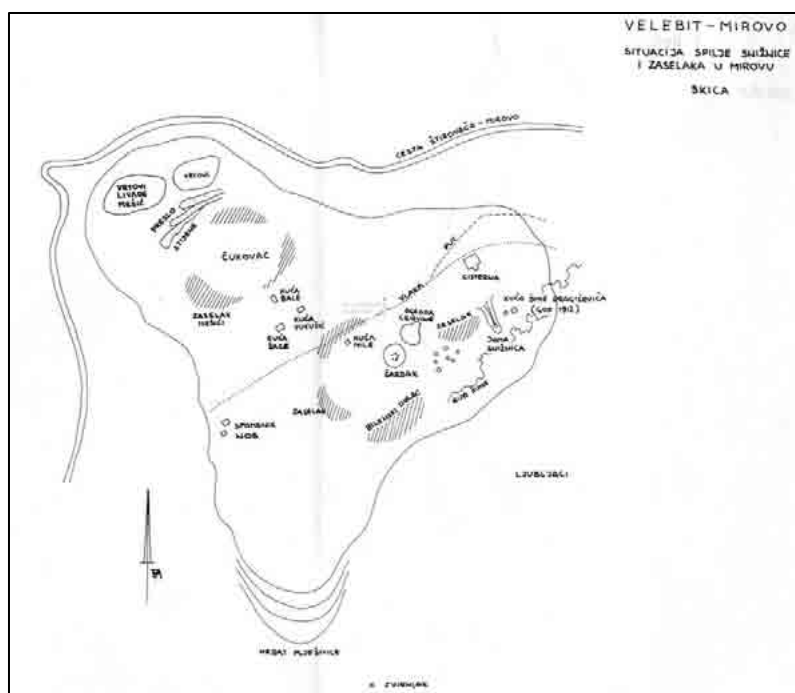
Jedva smo hvatali tragove travom obrasle trase vlake Marije Terezije na Mirovu. Ova dionica vlake građena je 1765. godine.¹¹

Danas je i ova djelatnost i mogućnost zarade maloga čovjeka u planini zamrla, preuzela su je šumarijska poduzeća i njihovi strojevi.

Da pobude sjećanja na davna istraživanja na Mirovu 1982. godine, provedena u društvu pokojnoga Ante, autorica je sa suprugom na povratku s godišnjeg odmora u Dalmaciji 2011. godine prolazeći automobilom poviše Jablanca zastala na odvojkju Veliki Alan- Štirovača.

Već je bilo kasno poslijepodne i sipila je jesenska kišica, a mi se uputili uzbrdo prema Alanu da još udahnemo miris Velebita. Možda gore

¹¹ P. ROGIĆ, 1965, 46.

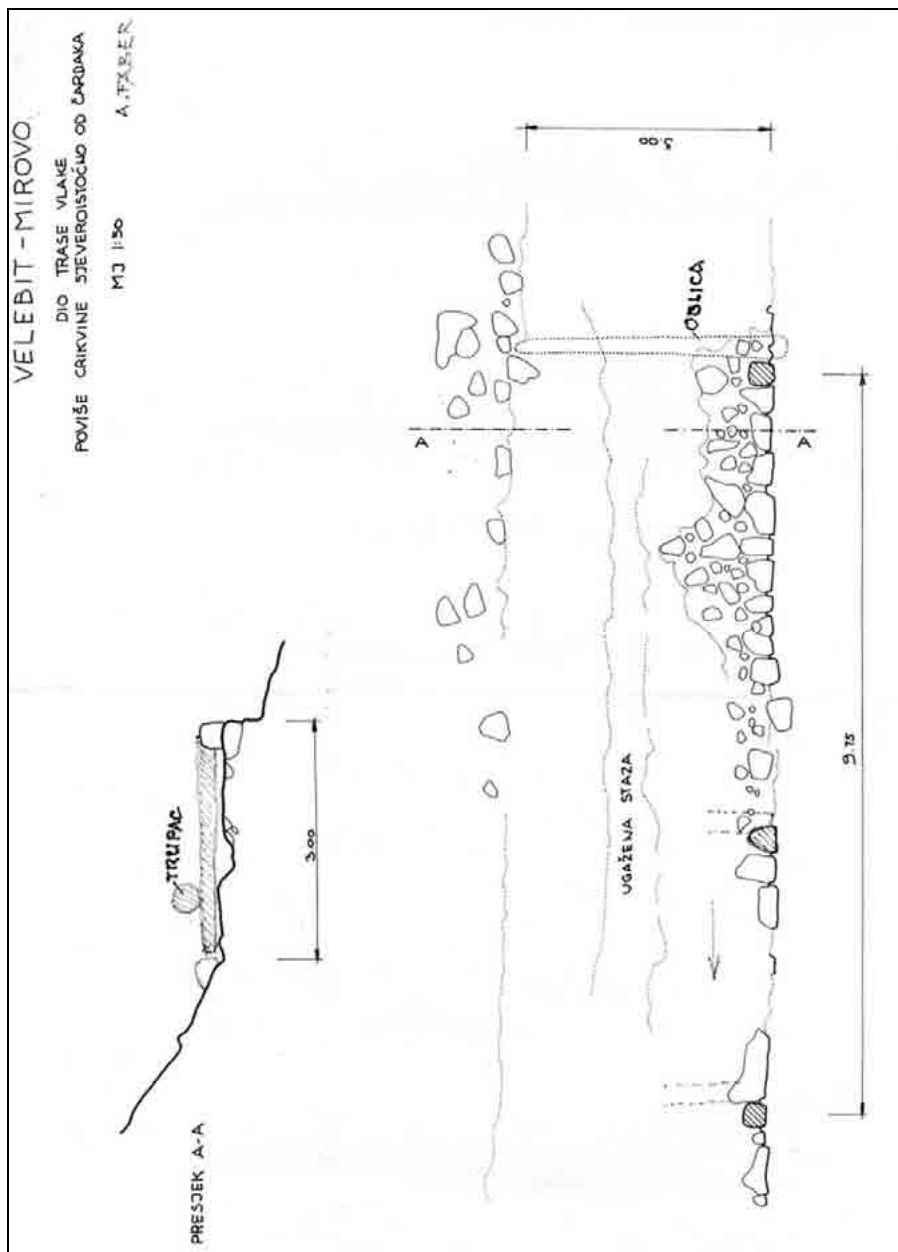

Sl. 9. Orijentacijska skica Dundović – Mirovo sa slobodno poraznmještenim stanovima i ljetnim kućicama obitelji Mršić, Žace, Vukušić, Bale, Dragičević, Mile, sa izdvojenom ogradom nazvanom Crikvine, velikom cisternom, jamom Snižnica i nasutim humkom Čardak. Kroz zaselak se provlači trasa Vlake.

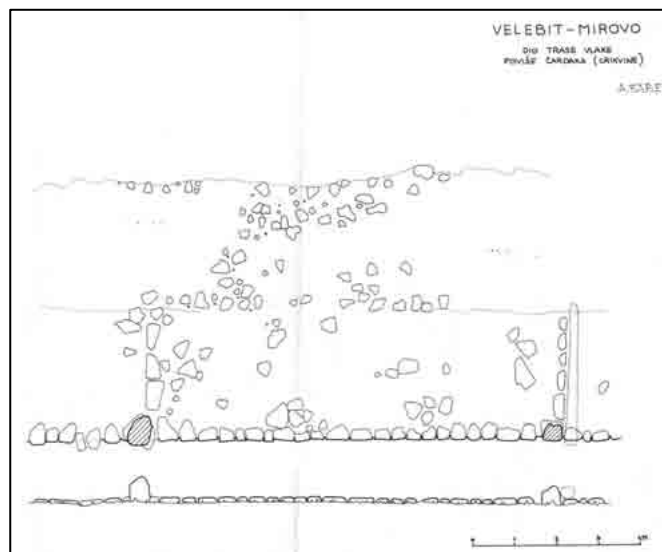
prenoćimo, ujutro svratimo do Mirova te preko Like u Zagreb. Već se cijedila kiša s lišća i zahladilo je, umorni smo, a još čeznemo za Velebitom.

Kad odjednom nama ususret dolazi nešto smeđe, polako i gegavo prolazi uz rub ceste, na tren zastane pa onda pojuri u šumu uz lomljavu grana. Nismo imali ni vremena pomisliti da je to prava šumska zvijer, a mali medo iza nje kao u priči. Ja u panici ne nađem fotoaparat, a moj muž brzo okreće auto koliko mu je uska cesta dopuštala i vozimo se natrag neograničenom brzinom prema civilizaciji. I ne pomišljamo da nastavimo do Zagreba nego se zaustavimo na zavoju prije magistrale u pansionu Kod Ane. Nije to ništa opasno, kaže gospođa Ana, vidam ih jutrom kroz moj prozor rano u zoru kako prevrću po mom smetlištu.

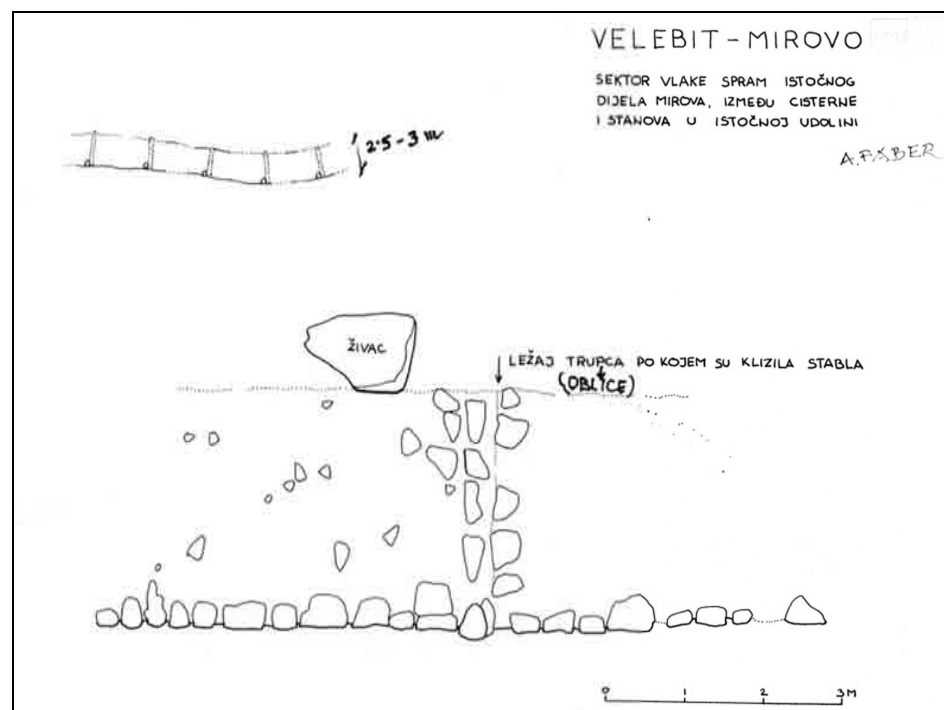
Eto, Ante, nismo uspjeli stići na Mirovo, ali smo shvatili zašto si prilikom noćenja pod vedrim nebom uvijek palio vatru.

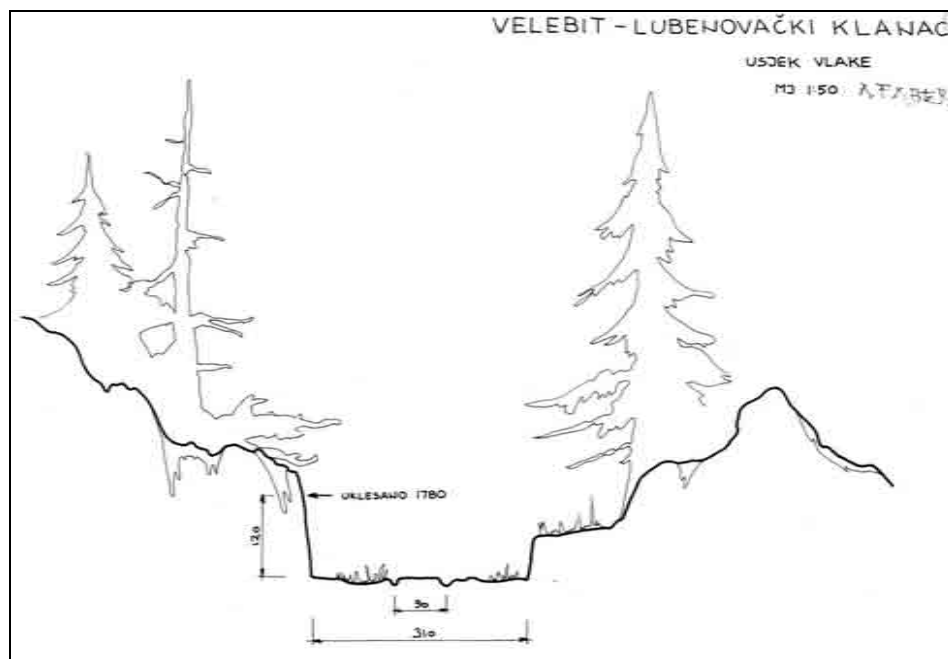
Sl. 10. Dio trase vlake poviše Crikvine mj: 1:50 – Detalj rekonstruirane vlake

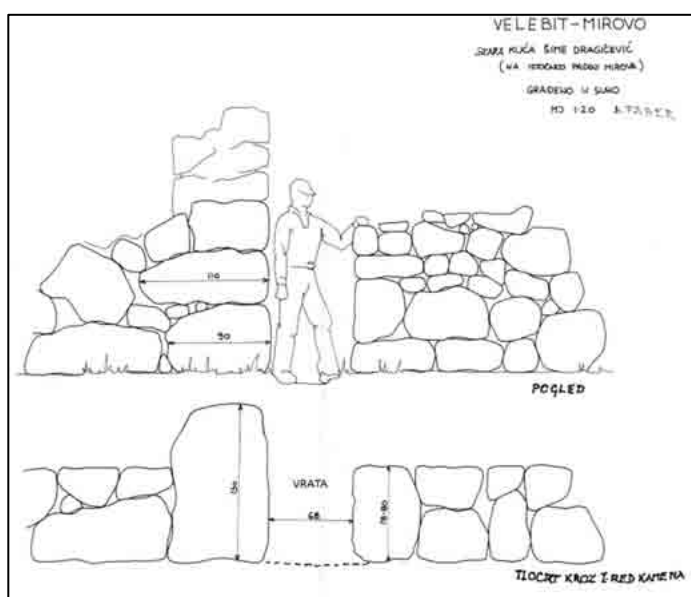
Sl. 11. Detalji Vlake u istočnoj udolini Mirova poviše cisterne

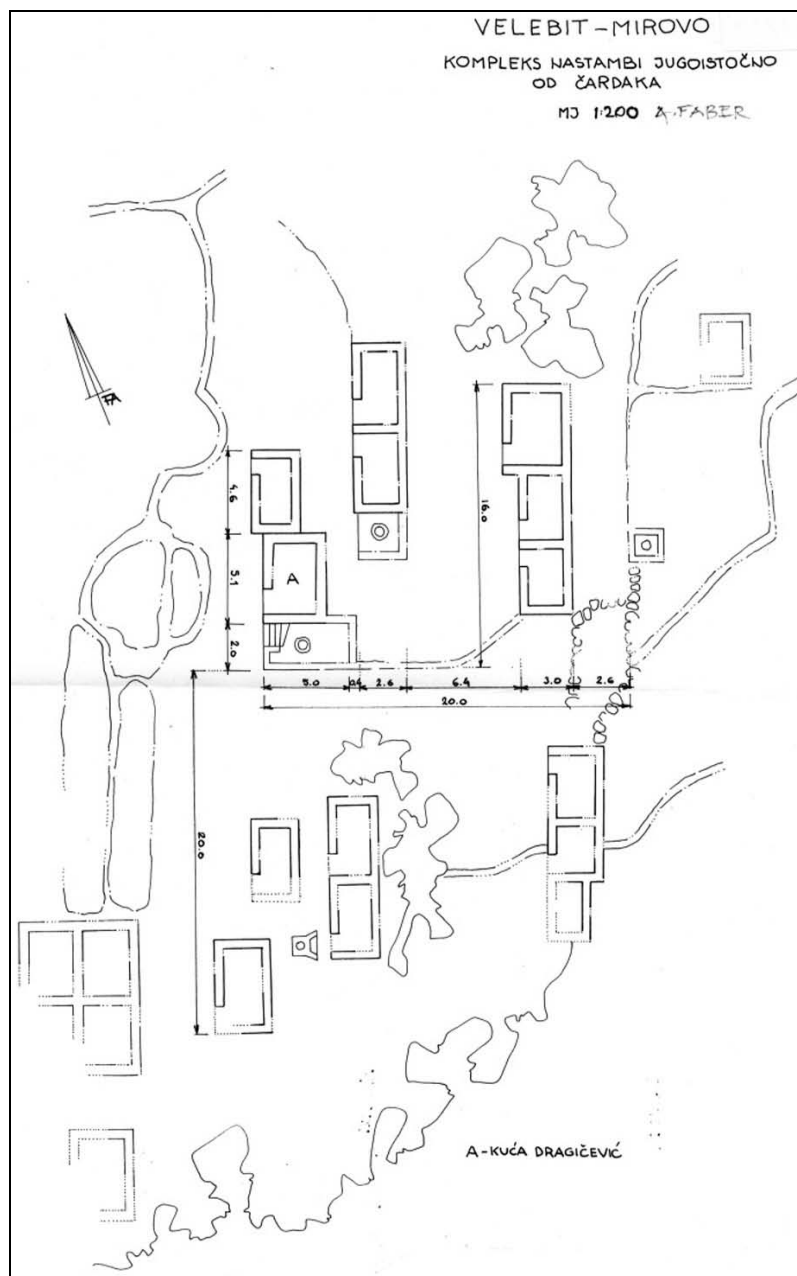
Sl. 12. Detalji Vlake

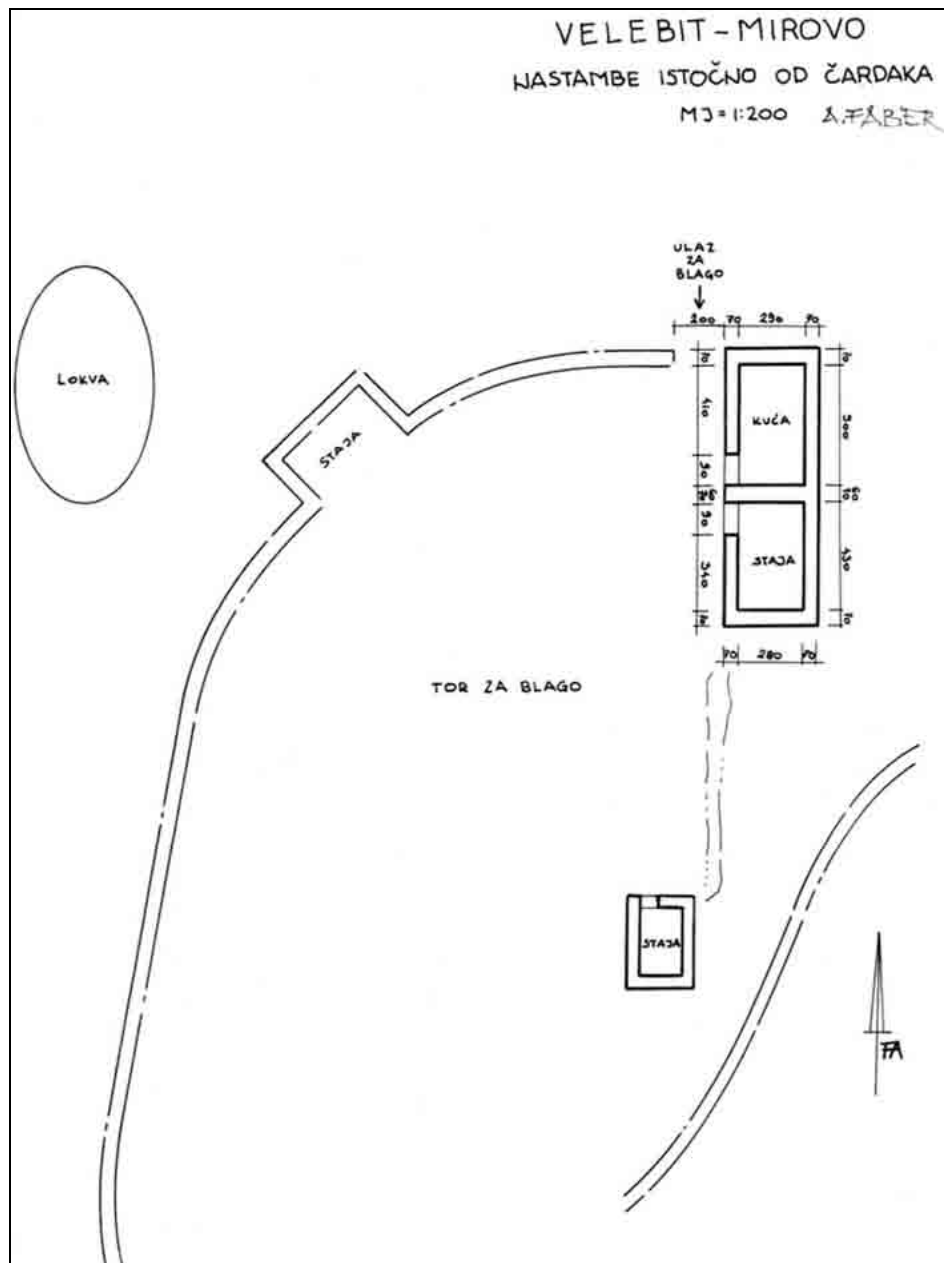
Sl. 13. Lubenovački klanac – usjek Vlake s uklesanom godinom 1780.

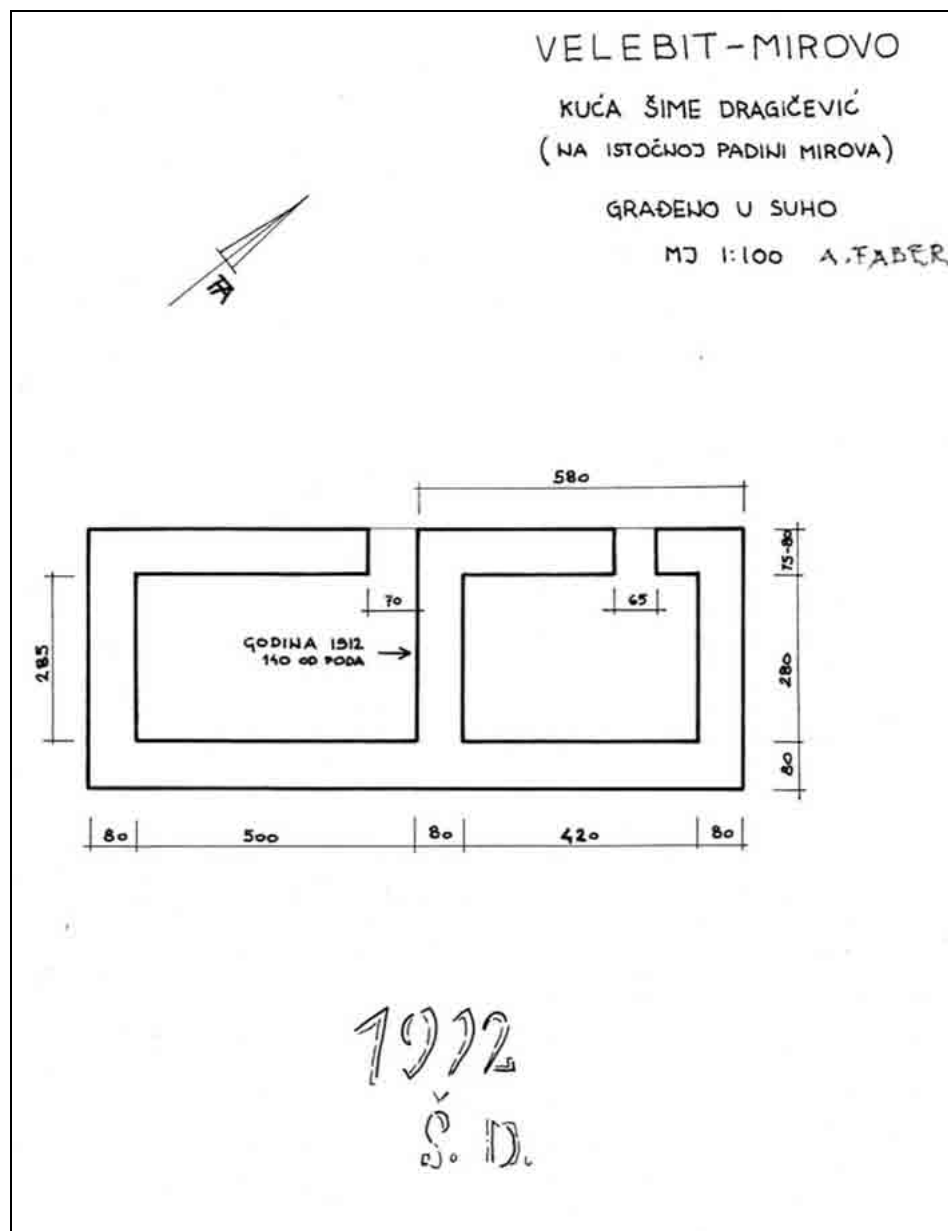
Sl. 14. Najstarija suhozidna građevina na istočnoj padini - stara kuća Šime Dragičevića

Sl. 15. Komplex nastambi jugoistočno od Čardaka s novom kućom Šime Dragičevića

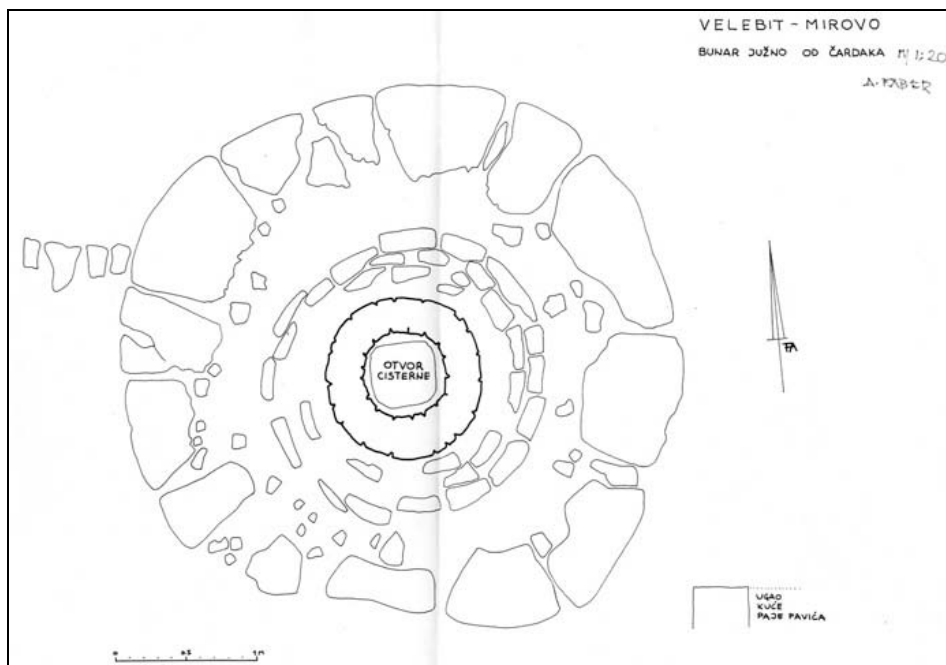
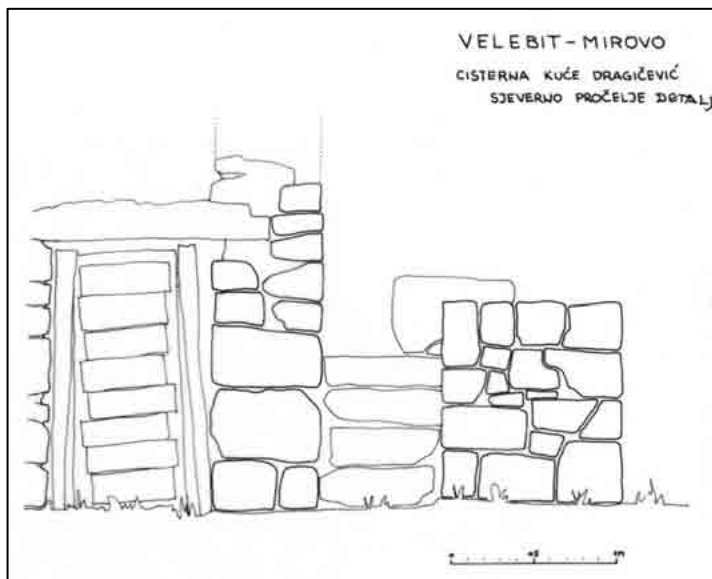

Sl. 16. Obor sa stajama i pastirskim stanom istočno od Čardaka

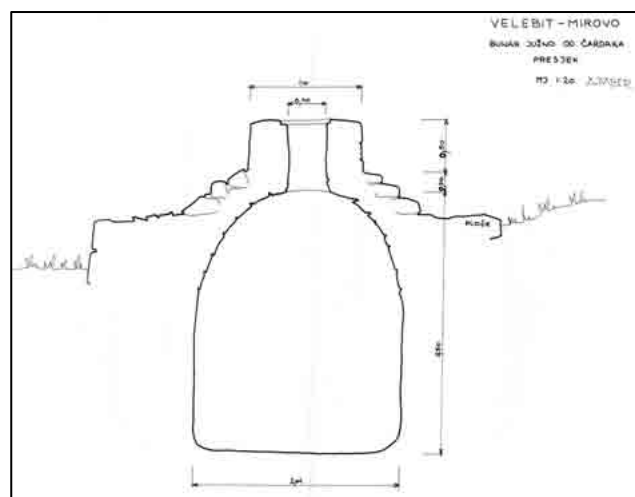

Sl. 17.a. Kuća Šime Dragičevića s uklesanom godinom 1912., vjerojatno godinom obnove staroga stana

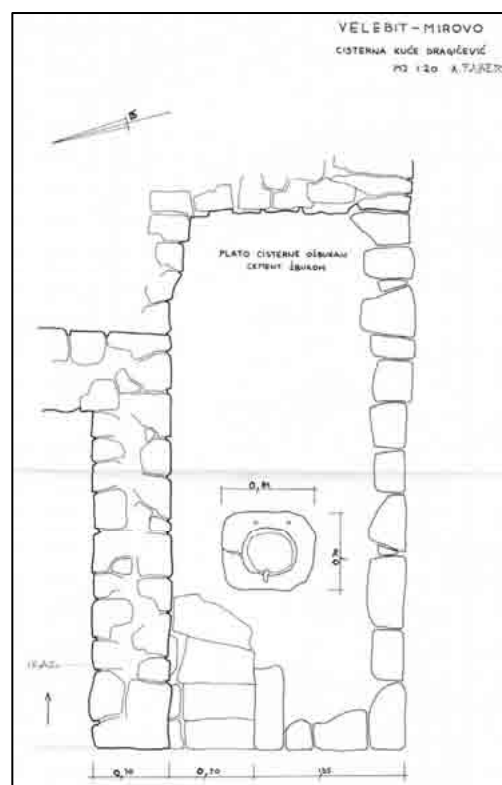
Sl. 17b. Cisterna
kuće Dragičević

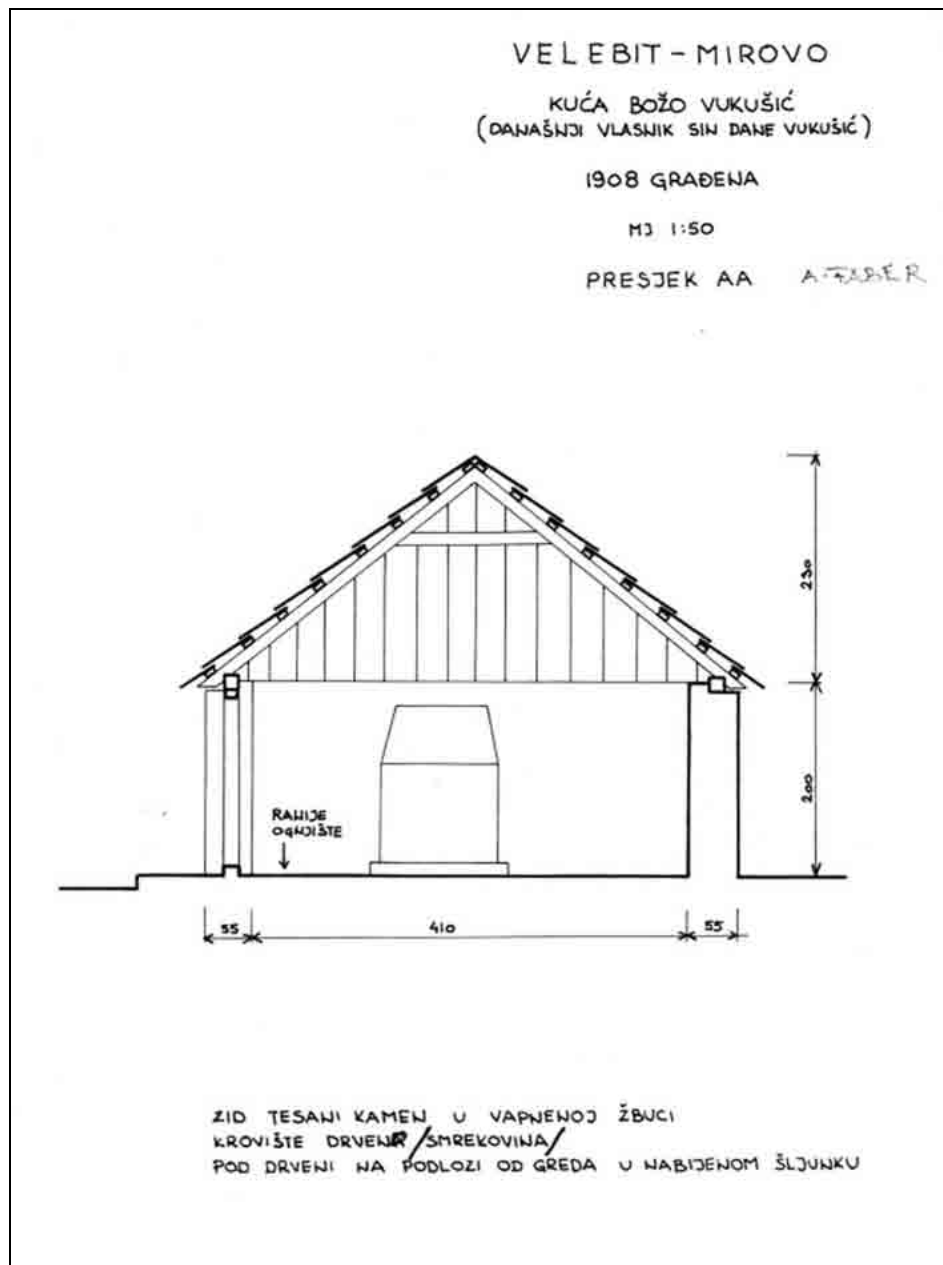
Sl. 18. Kružni bunar – cisterna s ušćuvanim grlom bunara u uglu kuće Paje Pavića

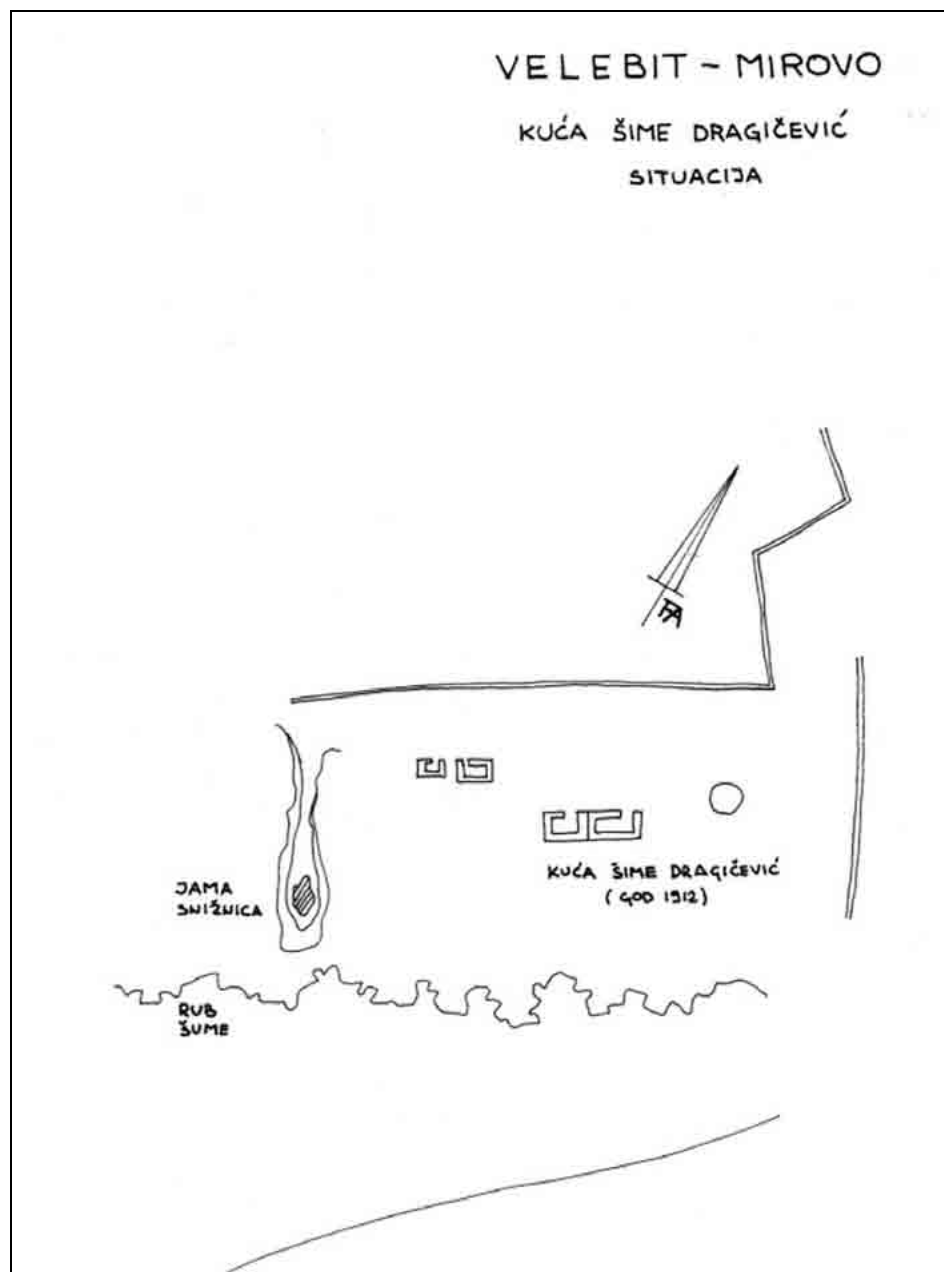
Sl. 19. Presjek cisterne –
bunar južno od Čardaka

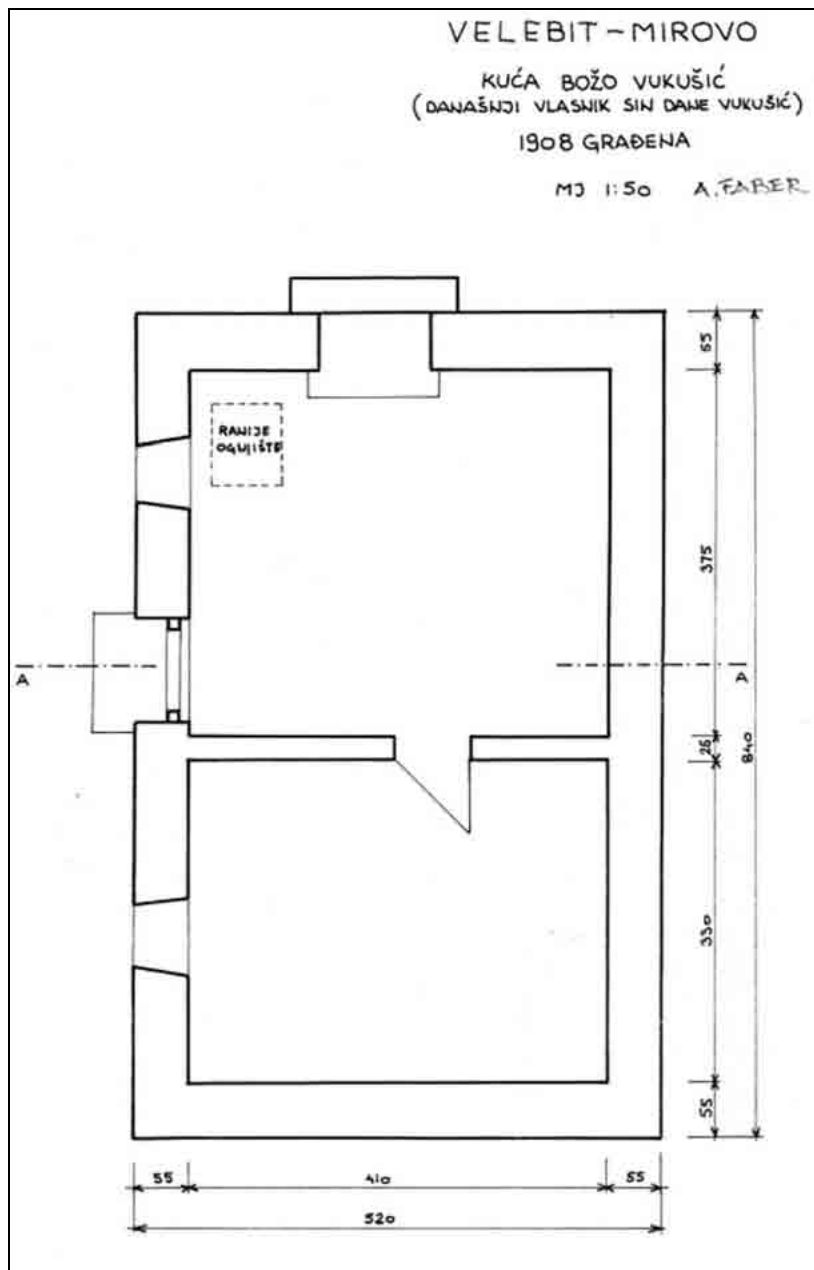
Sl. 20. Cisterna kuće Dragičević

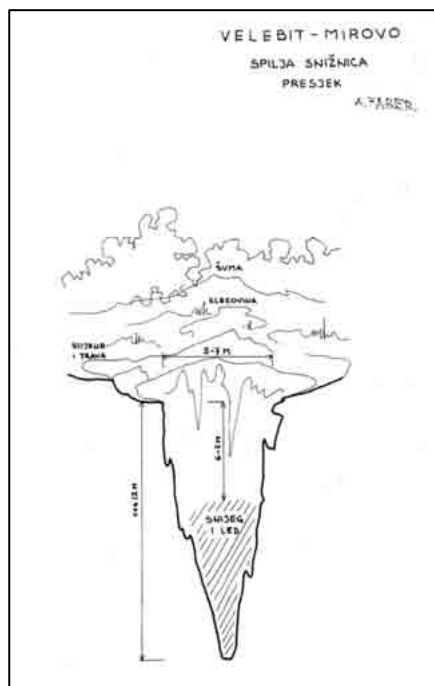
Sl. 21. Sjeverno pročelje

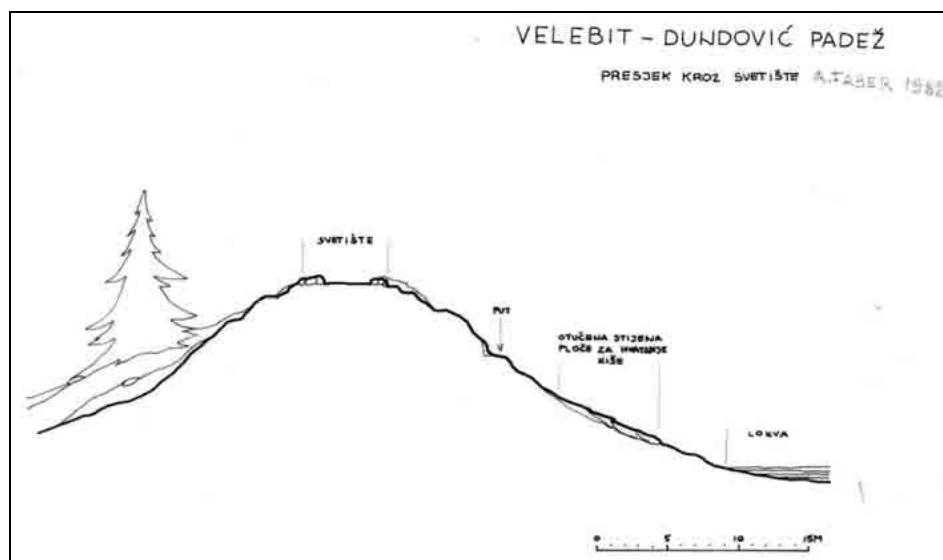
Sl. 22. Situacija dvorišta Šime Dragičevića

Sl. 23. Tlocrt kuće Bože Vukušića

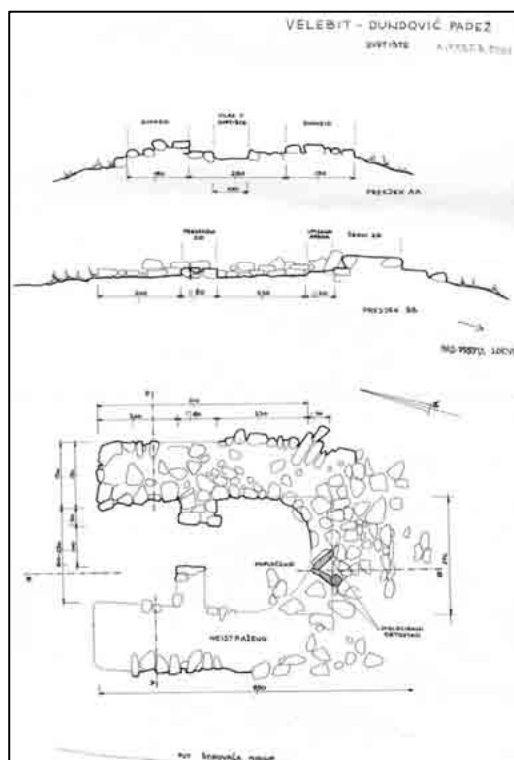

Sl. 24. Spilja Snižnica

Sl. 25. Presjek kapelice na Čardaku, uz cestu vrh Dundović padeža

Sl. 26. Tlocrt kapelice kod Dundović padeža. Do platoa s kapelicom vodi spiralno uvijena staza. U podnožju nasutog brežuljka nalazi se lokva. Ovaj mali sakralni objekt valjalo bi arheološki istražiti i rekonstruirati izvorni tlocrt materijalom koji je pri ruci. Pažnja: objekt je građen u suhozidu, dostupan je automobilima i nalazi se na vrlo atraktivnoj lokaciji.

Napomena: Prikupljena dokumentacija snimana je 1982. godine bez geodetskim instrumenata, samo s pomoću običnog sklopivog metra i mjerne vrpce. Stoga se i ograđujemo s obzirom na preciznost u situaciji pojedinih objekata na većim površinama kao i s obzirom na podatke o vlasnicima koji se još uvijek mogu dopuniti. Detalji arhitekture i struktura zidnog plašta je precizna. Pri snimanju na terenu autorici ovog rada pri ruci je bila studentica 2. godine studija arhitekture Nedeljka Vasiljević, dok je terenske nazive i podatke o vlasnicima objekata vodio prof. Ante Glavičić. Autor snimaka i crteža dr. sc. Aleksandra Faber.

Literatura:

- Šime BATOVIĆ, *Le relazioni culturali tra le sponde adriatiche nell' eta' del ferro, Jadranska obala u protohistoriji*, Zagreb, 1976, 29.
- Josip BRUNŠMID, *Groblje bronsanoga doba na Klačenci kod Jablanca, Vjesnik Hrvatskoga arheološkoga društva, V*, Zagreb, 1901, 53-62.

- Josip BRUNŠMID, Arheološke bilješke iz Dalmacije i Panonije, *Vjesnik Hrvatskog arheološkog društva*, n.s. III, 1898, 174-177.
- Slobodan ČAĆE, O stratifikaciji prapovijesnih toponima i njihovu odnosu prema arheološkoj građi, *SADJ XII*, Zadar, 1976.
- Aleksandra FABER, Prilog poznavanju arhitekture tumula na Balkanu, *Duhovna kultura Ilira*, Centar za balkanološka ispitivanja BiH, Sarajevo, 1984, 171.
- Ante GLAVIČIĆ, *Povijesna slika Velebita, od antike do najnovijeg doba*, Rukopis za potrebe izrade Prostornoga plana Velebita, Senj, 1987.
- Miroslav GLAVIČIĆ, Željeznodobna i antička naselja podno Velebita, *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru*, Zadar 1993, 97-120.
- Radoslav KATIČIĆ, Najstariji jezici i narodi u senjskom primorju, *Senjski zbornik*, III, Senj, 1967-68, 48.
- Mirko MARKOVIĆ, Narodni život i običaji sezonskih stočara na Velebitu, *Zbornik za narodni život i običaje*, knj.48, Zagreb, 1980, 122,125.
- Duje RENDIĆ-MIOČEVIĆ, Novi Dolabelin terminacijski natpis iz okolice Jablanca, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, 3. serija sv.III, Zagreb, 1968, 63-74.
- Pavle ROGIĆ, Naseljenost velebitske primorske padine kroz historiju, *Senjski zbornik*, 1, Senj, 1965, 35-68.
- Mate SUIĆ, *Antički grad na istočnom Jadranu*, Zagreb, 1976.
- Marin ZANINOVIĆ, Stanovništvo Velebitskog Podgorja u antici, *Senjski zbornik*, 10 – 11, Senj, 1980, 29-40.

MIROVO – CENTRAL VELEBIT FROM THE JABLANAC LIMES TO
VLAKA OF MARIA THERESA

Summary

The author, from her still unorganised travel bag from Velebit, as a contribution to the Senj Almanac, dedicated to Prof. Ante Glavičić, has selected documentation of the cultural heritage from Mirovo, the plateau in Central Velebit. This locality was amongst the first to be included in team interdisciplinary research of the cultural and natural heritage of Velebit, Croatia's largest mountain range.

Keywords: Central Velebit, Mirovo, Vlaka of Maria Theresa